

NACIONALINĖS VARGONININKŲ ASOCIACIJOS NAUJIENOS Nr. 1

2009 m. lapkritis

Mieli vargonų meno ir bažnytinės muzikos mylėtojai,

Su dideliu džiaugsmu noriu Jums pristatyti naują Nacionalinės vargonininkų asociacijos iniciatyvą – internetu platinamą naujienlaikraštį, skirtą ne tik iš vargonų duoną valgantiems žmonėms, bet ir visiems vargonų ir bažnytinės muzikos bičiuliams. Ne paslaptis, kad viena iš būtinų vargonų meno suklestėjimo Lietuvoje sąlygų yra vargonininkų, bažnyčios muzikantų, Bažnyčios hierarchų ir vargonų meno mylėtojų tarpusavio supratimas, dialogas, bendravimas ir visokeriopas tobulėjimas. Tikiu, kad šiam tikslui ir pasitarnaus NVA NAUJIENOS (leidinio pavadinimas dar tiksliai nenusistovėjęs – prašome siūlyti įvairius variantus). Kadangi šio leidinio rengimas yra pagrįstas savanorystės principu, turėdami ir kitų svarbių įsipareigojimų ir labai ribotą pagalbinių rankų skaičių, kol kas dar neapsisprendėme, ar tai turėtų būti kas mėnesinis, ar kas du mėnesius pasirodantis leidinys. Galbūt pradžioje jis pasirodys tada, kai prisikaups pakankamai informacijos naujam numeriui. Labai daug kas priklausys ir nuo Jūsų, mieli skaitytojai, palaikymo ir įnašo (apie tai vėliau).

Šiame numeryje mes norime Jums pasiūlyti iš tiesų įdomių straipsnių ir informacijos. Pirmoje straipsnio PAŽINKITE INSTRUMENTŲ KARALIŲ dalyje susipažinsime su tūkstantmetės vargonų istorijos vingiais, jų keliais į Europą ir į Lietuvą. Vargonų meno situaciją kitose šalyse atskleis POKALBIS SU VARGONININKU KURT LEUDERS (Prancūzija), kuris šių metų pradžioje koncertavo Lietuvoje. Šiame interviu suprasime, kad kai kurios vargonininkų problemos ir sunkumai yra bendri daugumoje šalių, o Michaelo Barone's (JAV) straipsnis KUO GALIME BŪTI NAUDINGI pasiūlys įdomių, paprastų, bet kartu ir nepaprastai veiksmingų žingsnių ir principų vargonų populiarinimui. Skiltyje MŪSŲ VARGONAI, kurią maloniai sutiko

rengti vargonų tyrinėtojas ir muzikologas Rimantas Gučas, susipažinsime su Adakavo Šv. Jono Krikštytojo bažnyčios vargonais. Pirmasis šio laikraščio numeris baigsis rubrika IŠMOK VARGONUOTI PER 20 MIN. Į DIENĄ arba LITURGINIO VARGONAVIMO PAMOKĖLĖS) (I), kurioje visiems norintiems išmokti vargonuoti arba tiems, kuriems tai daryti tenka dėl duonos kąsnio, pasiūlysime greitą, lengvą, malonų ir neskausmingą metodą.

Šių įžanginių minčių pabaigoje, norėčiau paprašyti, Jūsų, mieli skaitytojai, pagalbos ir indėlio, rengiant šį mums visiems svarbų leidinį. Naudodamasis proga, norėčiau paraginti Jūs visus tapti ne tik aktyviais skaitytojais, bet NVA NAUJIENŲ bendraautoriais ir siųsti informaciją apie įvyksiančius ar jau įvykusius vargonų ir bažnytinės muzikos renginius, anonsus, rašyti koncertų ir renginių recenzijas bei kitokius straipsnius vargonų ir bažnytinės muzikos tematika. Malonūs skaitytojai, labai prašome Jūsų siųsti mums visus su šia tematika susijusius klausimus, į kuriuos mėgintume atsakyti kituose numeriuose. Be to, galbūt kas nors iš Jūsų norėtų ir galėtų prisiimti leidinio maketavimo naštą. Mums, nekompiuteristams tai būtų didžiulis palengvinimas. Malonaus skaitymo!

Nuoširdžiai Jūsų,

Vidas Pinkevičius,
NVA prezidentas

PAŽINKITE INSTRUMENTŲ KARALIŲ (I)

Vidas Pinkevičius

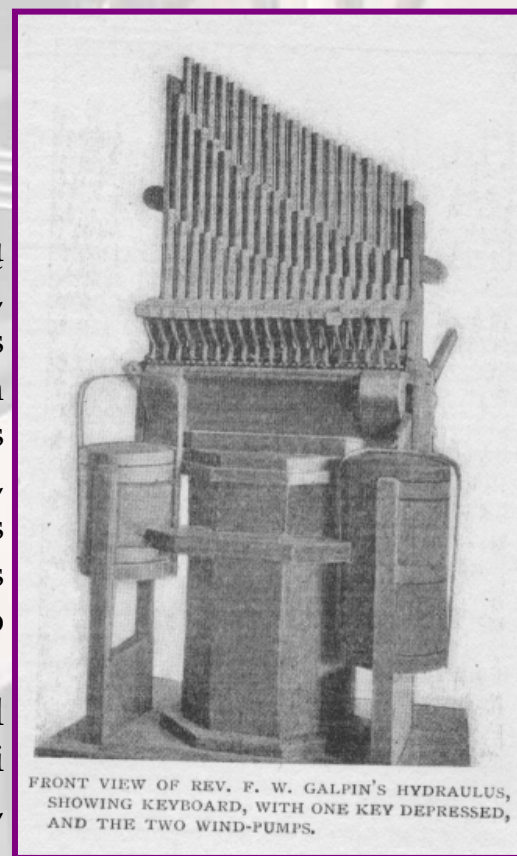
Apie vargonus rašoma: „išmintingas, vienišas ir paslaptingas...Išmintingas, nes yra „sugėres“ tūkstantmečių kultūrą. Vienišas, nes jo nėra su kuo palyginti. Paslaptingas, nes jo negalima pamatyti. Jį galima tik girdėti – ir štai tada jis atsiskleidžia.“ Žymus septynioliktojo amžiaus vokiečių mokslininkas ir muzikas Anthanasius Kircheris vargonus regėjo kaip Kosminės Harmonijos atspindį.

Kairėje pusėje matosi pasaulio vargonai iš Athanasius Kircherio *Musurgia Universalis*, Roma 1650. Iš abiejų klaviatūros pusių galima pastebėti po tris registrų rankenėles. Šie šeši registrai simbolizuoja šešias dienas per kurias buvo sukurtas pasaulis.

W. A. Mozarto pavadintas „Muzikos instrumentų karaliumi“, vargonai yra labai senas instrumentas, kurio istorija siekia net antikos laikus. Pirmasis istorinis vardas siejamas su vargonų atsiradimu yra Ktezibijus – inžinierius iš Aleksandrijos, kuris sukonstravo pirmuosius hidraulinius vargonus, trečiajame amžiuje prieš mūsų erą. Juos sudaro trys vamzdžių eilės ir iš abiejų pusių stovintys vandens rezervuarai, kuriuose esantis vanduo palaiko oro spaudimą, reikalingą tam, kad skambėtų vamzdžiai.

Iš išlikusių istorinių šaltinių yra žinoma, kad vargonų paskirtis senovės Romoje smarkiai skyrėsi nuo mūsų laikų. Vargonais buvo grojama teatruose, didelėse lauko arenose švenčių ir puotų metu,

turtingieji žmonės turėjo vargonus savo namuose. Vėliau, drauge su visa antikinė kultūra, vargonų tradicijas perėmė Bizantija. Būtent iš Bizantijos 757 metais, vargonai atkeliavo į Europą. Tai buvo Bizantijos imperatoriaus dovana Frankų karaliui Pepinui.

Istoriniuose dokumentuose galima surasti nemažai atvejų liudijančių, kad vargonai būdavo labai vertinga ir kilminga dovana. Čia reikia paminėti faktą, kad prieš 600 metų pirmieji vargonai atsiranda Lietuvoje. Tai įvyko 1408 m., kai Kryžiuočių ordino Magistras padovanojo Vytauto Didžiojo žmonai Onai nešiojamus vargonus (portatyvą) ir klavikordą.

XV a. iluminacijoje iš dešinės pavaizduoti įvairūs viduramžių muzikos instrumentai, o centre matosi moteris (simbolizuojanti pačią Muziką), grojanti portatyvu. Portatyvas buvo mažų

nešiojamų vargonėlių tipas plačiai naudojamas viduramžiais. Ši instrumentą sudarė viena arba dvi vamzdžių eilės, instrumento priekyje esanti klaviatūra ir dumplės, kurios prisitvirtindavo iš kitos pusės. Taip būdavo galima groti viena ranka, o kita – pakelti arba nuleisti dumples.

Tačiau iki šiol mokslininkams nepavyko atskleisti, kaip vargonai atsirado bažnyčioje. Manoma, kad vargonai bažnyčioje galėjo atsirasti kaip Kosminės Harmonijos simbolis.

Įvairiose šalyse vargonai vystėsi skirtingai. Tam turėjo įtakos vietinės vargonavimo tradicijos, vyraujanti religija bei kaimyninių šalių tendencijos. Vargonų repertuaro raida yra neatskiriama nuo pačio instrumento vystymosi tendencijų, kurios kiekviename regione yra unikalios.

Naudotos iliustracijos iš:

1. <http://special.lib.gla.ac.uk/exhibns/month/nov2002.html>
2. <http://users.ipa.net/~tanker/organs.htm>
3. <http://www.jeremytiss.com/popepotpourri.htm>
4. <http://www.concertartist.info/organhistory/history/hist002.htm>

Tęsinys kitame numeryje

POKALBIS SU VARGONININKU KURT LEUDERS

Pasaulyje garsus vargonų virtuozas, XIX a. muzikos ekspertu laikomas Kurt Lueders yra Paryžiaus šv. Dvasios reformatų bažnyčios vargonininkas, dėsto Sorbonos universitete ir Plaisir konservatorijoje (Prancūzija). Nors augo Amerikoje, kur baigė Jeilio koledžą, jau daugiau kaip 30 metų gyvena Prancūzijoje. Čia jis baigė Schola Cantorum ir Sakralinės muzikos institutą bei Sorbonos universitetą. Savo koncertuose, įrašuose, paskaitose, meistriškumo kursuose ir straipsniuose jis gilinasi į XIX a. vargonų estetiką ir repertuarą, ypatingai Alexander Guilmant ir jo bendraminčius. Lietuvoje K. Lueders koncertavo Vilniaus universiteto šv. Jonų bažnyčioje 2009 vasario 21 d., ir Kauno šv. Arkangelo Mykolo (Įgulos) bažnyčioje vasario 22 d. Prieš viešnagę Lietuvoje su Maestro kalbėjomės apie Muzikos instrumentų karalių – vargonus, jo gyvenimo kelią bei artėjančius koncertus.

Sakoma, kad vaikystėje patirti įspūdžiai išlieka visam gyvenimui. Kokie ankstyvieji patyrimai paskatino Jus pradėti groti vargonais?

Tiesa sakant, aš neprisimenu kažkokio ypatingo įvykio, kuris atvedė mane prie vargonų. Vaikystėje aš studijavau fortepijoną, bet tikrai iki Šopeno etiudų. Nežiūrint to, didelių kliūčių vargonuojant man tai nesudarė. Ko gero, mane sužavėjo vargonų garsas, bet iš pradžių neturėjau galimybės klausytis daug vargonų muzikos – juk esu kilęs iš mažo Indianos valstijos miestelio JAV. Tačiau aš prisimenu, kad pašaukimą vargonuoti pajutau, kai man buvo leista pusę valandos praleisti vienam prie vargonų Saint Meinrads vienuolyne pietų Indianoje: šioje aplikoje instrumento garsas ir „jausmas“, netgi man kaip pradedančiajam, buvo neužmirštamas.

Jums teko galimybė studijuoti pas legendinius prancūzų vargonininkus. Kokie yra Jūsų prisiminimai apie didžiuosius mokytojus Maurice Duruflé ir kitus?

Prancūzijoje as studijavau pas tris vargonininkus: Maurice Duruflé, Edouard Souberbielle ir André Fleury. Pas kiekvieną praleidau maždaug po dvejus metus.

Duruflé buvo sunkokai prieinamas (visomis prasmėmis), per pamokas pasakydavo labai nedaug. Pavyzdžiui, dirbant su jo paties kūriniais, iš jo neišgirdavau nieko daugiau, negu per įprastus meistriškumo kursus. Jis, atrodo, buvo intuicija pasikliaujantis muzikas, ir jam nebuvo įdomūs, taip vadinami, atlikimo praktikos klausimai. Žinoma, tai, kad buvau šalia pasaulinio garso meistro, buvo su nieku nepalyginama. Kartais jis visgi praskleisdavo tos didžios tradicijos šydą, kuris yra jaučiamas ne tik vargonininkų, bet ir prancūzų kompozitorių Fauré, Debussy bei kitų inovatorių kūryboje.

Edouard Souberbielle, kuris gimė truputį anksčiau už Duruflé (1898), nepaliko nei savo kūrybos kūrinių, nei garso įrašų, bet šis didžiojo meistro Louis Vierne (1870-1937) studentas buvo ypatingai svarbus tai vargonininkų kartai, kuri veikė aštuntame ir devintame XX a. dešimtmetyje (Chapuis, Isoir, Chapelet ir kiti). Souberbielle buvo praktiškai vienintelis mokytojas, labai intelektualiai kalbėjęs apie vargoninę techniką. Jis, ko gero, man buvo dar svarbesnis negu Duruflé, nes jo mokymas buvo labai universalus. Duruflé, iš kitos pusės, man buvo daugiau kaip įkvėpimas, negu tikras instruktorius. Kai studijavau su Harald Vogel šiaurės Vokietijoje aštuntojo dešimtmečio pabaigoje, dauguma techninių aspektų, dėstomų Šiaurės Vokietijos vargonų akademijoje, jau buvau girdėjęs iš Souberbielle.

André Fleury buvo kaip mano pirmųjų dviejų mokytojų sintezė, jo komentarai būdavo labai patikimi, teisingi ir džentelmeniški. Jis buvo būtent toks žmogaus tipas, koks turėtų būti vargonininkas (bent jau mano nuomone). Nors tuo metu Fleury jau buvo labai senas, bet studijų programa buvo daug įvairiapusiškesnė, negu pirmųjų dviejų profesorių, kurie turėjo savo standartinį repertuarą. Manau, kad iš Fleury gavau daugiausiai taip vadinamos „prancūzų tradicijos“ – kaip elgtis su instrumentu, frazuote ir kitais dalykais. Šiuo aspektu Duruflé buvo gana laisvas, o Souberbielle pakankamai griežtas... Fleury mums sakė, kad niekas XX a. pradžioje niekas negalvojo apie „tradiciją“: jauni vargonininkai dažnai klausydavo vieni kitų grojimo ir dalinosi savo mintimis. Aš galvoju, kad paveldėjau kai ką iš šio nuostabaus požiūrio, kai „tradicija“ pasireiškia visoje savo pilnatvėje...

Dėstote Plaisir Konservatorijoje. Kaip apibūdintumėte savo studentus? Ar galėtumėte palyginti šiandieninius studentus su, tarkim, studentais prieš 5 ar 10 metų?

Plaisir miestas, kuriame gyvena apie 30 000 gyventojų yra pirmas nemažas miestas pravažiavus Versalį, keliaujant pietvakarių kryptimi iš Paryžiaus link Šartro. Konservatorija šiame mieste yra gana aktyvi miesto gyvenimo dalis. Dėstau joje daugiau

kaip penkiolika metų. Konservatorijoje, kurioje studijuoja apie 700 muzikos, šokio ir teatro studentų, yra 11 vargonų specialybės studentų. Municipalinės konservatorijos tikslas Prancūzijoje – suteikti pradinį muzikinį išsilavinimą jaunimui ir suaugusiems. Kai studentai pasiekia tam tikrą aukštesnį lygmenį, jie beveik visada tęsia studijas regioninėse konservatorijose, tokiose, kaip Versalio ar kito didesnio Prancūzijos miesto. Aukščiausia šios sistemos pakopa yra dvi Nacionalinės konservatorijos Paryžiuje ir Lione. Todėl mano vargonų klasėje studijuoja gana kuklių pajėgumų studentai, neturintys didelių profesinių ambicijų (Prancūzijoje, kaip ir daug kur pasaulyje, šiuo metu yra manoma, kad vargonus galima pradėti studijuoti be fortepijoninio pasiruošimo). Dėl šios priežasties, mano studentų, kurių amžius nuo 9 iki 60 metų, muzikinis išsilavinimas išlieka pastovus jau dešimt metų. Tikrai vienas iš mano ankstesnių studentų šiuo metu studijuoja Versalio regioninėje konservatorijoje. Tačiau mano publikacijos ir simpoziumai yra skirti profesionaliems aukšto lygio vargonininkams.

Su kokiais iššūkiais šiandien susiduria vargonų menas Prancūzijoje? Kokia vargonų ir vargonų muzikos būklė Jūsų šalyje?

Vargonų kultūros stovis Prancūzijoje yra gana normalus. Vargonų specialybė yra dėstoma įvairiuose miestuose, dauguma vargonų meistrų tęsia savo darbą, ir netgi stato naujus instrumentus. Naujus vargonus beveik visuomet užsako miesto valdžia. Taip yra dėl to, kad Bažnyčia, kuri jau 100 metų yra atskirta nuo valstybės, neturi nei finansų, nei svarbiausia, valios ar noro užsakyti naujus instrumentus. Vargonų muzika šiandien nėra labai reikšminga katalikų liturgijos dalis, nors protestantiškosios bendruomenės, kurios sudaro apie 2 % visų Prancūzijos gyventojų, labiau kreipia dėmesį į savo muzikinį paveldą. Čia reikia pabrėžti, kad dauguma bažnyčių su jomis esančiais vargonais priklauso miestų valdžiai. Žinoma, yra ir mažas, bet stiprus „vargonų fanų“ ratas, su daugybe vietinių draugijų ir asociacijų, skirtų vargonams, ir trys nacionalinio lygmens vargonų žurnalai. Galima sakyti, kad vargonų ir jų meno balsas yra gana aiškiai girdimas visame Prancūzijos muzikiniame gyvenime. Nežiūrint to, mūsų bažnyčiose nėra vargonininkų darbo vietų, kuriose būtų galima dirbti pilnu etatu. Todėl visi, įskaitant ir aukščiausio lygio tarptautinės klasės virtuozus, pragyvenimui pirmiausia užsidirba iš dėstytojavimo. Vargonų ateitis čia yra tiek pat miglota kiek ir klasikinės muzikos, tačiau daugiausia klausimų iškyla apie pačios Bažnyčios statusą. O tai jau ne muzikinis ir netgi ne kultūrinis klausimas. Tarp Prancūzijos vargonininkų yra gana stiprus ryšys, bet tendencija formuoti tam tikras uždaras gruputes per pastaruosius dešimtmečius sumažėjo, nes dėl istorinių stilių pripažinimo atlikimo praktikoje, vargonininkai tapo daug daugiau universalūs ir įvairiapusiški atlikėjai. Taip pat yra jaučiami gana ryškūs tarptautiniai mainai.

Lietuvoje viešėsite tarptautinio festivalio, skirto unikalių Lietuvoje Kauno šv. Arkangelo Mykolo (Įgulos) istorinių Walckerio vargonų restauracijos pabaigai, proga. Taip pat griezite koncertą didžiausiais Lietuvos vargonais Vilniaus universiteto šv. Jonų bažnyčioje. Ką įdomaus ir intriguojančio žadate Lietuvos vargonų muzikos mylėtojams?

Vargonams yra sukurta daugybė nuostabių kūrinių, kurie beveik niekada nėra atliekami. Nuo devintojo dešimtmečio aš specializuojusi jų paieškoje ir stengiuosi padaryti juos prieinamus šiandieniniam vargonininkui. Kadangi Baroko epocha buvo jau neblogai ištyrinėta, dirbu daugiausiai su XIX a. repertuaru. Žinoma, tokiuose dalykuose yra nemažai subjetyvumo, bet iš savo patyrimo galiu pasakyti, kad netgi trečiarūšiai kompozitoriai paprastai parašydavo vieną arba du gerus kūrinius. Lietuvos vargonų mylėtojams norėčiau pateikti geriausius iš man žinomų retai atliekamų kūrinių. XIX a. prancūzų muzika, žinoma bus koncerto pagrindas. Man patinka Alexander Guilmant „Morceau de Concert“ dėl jo struktūriško aiškumo, puikios temos ir didelės faktūros įvairovės. Tai yra tarptautinio lygio kūrinys, kurį reikėtų žinoti. Rousseau ir Krieger kūriniai yra tiesiog perlai savo kategorijoje, o Boëly ir Boëllmann yra jau tradiciniais tapę šedevrai. Programoje yra ir Baroko epochos muzikos: juos pasirinkau todėl, kad klausytojams jie yra žinomi. Kiekvienas savaip, šie kūriniai skamba netgi savotiškai moderniai ir aktualiai.

Jūsų koncertuose Vilniuje ir Kaune skambės ir Jūsų sukurtos trys bagatelės. Kaip galėtumėte apibūdinti savo kūrybinį stilių?

Nors man patinka tyrinėti įvairias muzikines idėjas, aš nesu kompozitorius. Nežiūrint to, kartais tenka „peržengti“ save, ir pastaraisiais metais įvairios situacijos darė man įtaką, kad sukurčiau įvairių kūrinių. Trys bagatelės, skambėsiančios šiuose koncertuose, nėra labai novatoriškos, bet įvairioms nuotaikoms sukurti jose naudojami disonansiški akordai ir „netikra polifonija“. Šie kūriniai yra iš esmės tragiški, bet juose atskleidžiamas tam tikras tragedijos natūralumas. Šis jausmas išreiškia ne tik susitaikinimą bet ir supratimą, kad tragedija gali būti augimo priemonė. Šia prasme bagatelės atiduoda pagarbą Jehan Alain, XX a. prancūzų kompozitoriui, kurį labiausiai iš visų vertinu.

Kalbino Vidas Pinkevičius

KUO GALIME BŪTI NAUDINGI

Vedamas smalsumo sužadinto dar paauglystėje, Michael Barone vargonais ir vargonų muzika domisi jau 40 metų. Baigė Oberlino Konservatoriją vargonų specialybę. JAV jis žinomas ne tik kaip kassavaitinės radijo laidos Pipedreams (liet. „vamzdžių svajos“) vadovas ir vedėjas (maždaug 250 000 klausytojų auditorija), bet ir kaip žmogus, padaręs nemažą įnašą į vargonų ir jų muzikos pasaulį. Pipedreams programa transliuojama nuo 1982 metų ir yra vienintelė radijo programą JAV, kuri nagrinėja ir tyrinėja vargonų meną. Michael Barone nuopelnai įvertinti ne vienu apdovanojimu, tarp kurių 1996m. Amerikos Vargonininkų Gildijos Prezidento apdovanojimas, 1997 m. Istorinių Vargonų Bendrijos apdovanojimas. 2002 m. atidarė Minesotos Koncertų salę.

Jūsų dėmesiui siūlome keletą Michael Barone minčių pagal jo straipsnį „A MODEST PROPOSAL - Beyond Statistical Insignificance“ (internetu portalas www.organfocus.com), iš kurių, tikimės, galėsite pasisemti idėjų ir sau.

Iš anksto atsiprašau... Tai aiški nekomercinė reklama man, mano programai (PIPEDREAMS), mano radijo stočiai. Ar kažkas daugiau? Gal ir Jus sudomintų. Pažiūrėkime...

Nors vargonų muzika ir vargonininkai šiandienos kultūriname gyvenime turi nelabai daug įtakos, tačiau padaryta nemažai. Mes, vargonų mylėtojai, aimanuojame, skundžiamės, kad gyvenimas neteisingas, o tada grįžtame repetuoti sekmadieniui naujai harmonizuoto himno kairės rankos partijos. Deja, situacija pati nesikeičia.

Nežiūrint į tai, kad grojame daugybe vamzdžių eilių, iš esmės esame tik tyli mažuma. Nereikšminga mažuma, kaip neseniai pavadino vienas publikos analitikas, dirbantis radijuje. Žmonių, kurie domisi vargonų muzika, nėra tiek daug, kaip mes kartais bandome įsivaizduoti.

Ir nors milijonai žmonių kiekvieną savaitę girdi bažnyčioje vargonų muziką, tų milijonų nematome besibūriuojančių į vargonų koncertus ar rečitalius. Mes gėrimės repertuaru nuo Buxheimo iki Bolcomo, praturtintu Bacho, Mendelssohno ir Messiaeno muzika, tuo tarpu didžioji visuomenės dalis taip ir lieka neprisilietusi prie šios tradicijos, kurią mūsų maža grupelė taip vertina.

Taip, maža grupelė, nes mes - Amerikos vargoninkų gildijos (AVG) nariai - esame tik mažas skaičius, ne daugiau kaip 20 000 šios didingos ir senas tradicijas turinčios draugijos narių. Kodėl mūsų tiek mažai? Iš vienos pusės dėl to, kad netgi dalis mūsų kolegų vargonininkų į mus (AVG) žvelgia kaip į atskirą grupę. Iš kitos pusės dėl to, kad mes, vargonininkai, gilnamės į smulkmenas, kurios, be abejo yra svarbios. Taip, skirtumai tarp Titelouzo ir Titcombo yra svarbūs, jie nuostabūs, bet ar jie įdomūs kitiems? Publikai tai tiesiog vargonų muzika. Mūsų tarpusavio kivrčiai publiką tik klaidina.

Vargonai.... toks patogus, paprastas terminas, o kartu ir lazda su dviem galais. Kaip nuostabu, kad patys lengvai galime valdyti kopuliacijas bei registrus. Deja, lygiai taip pat paprastai sutrikęs klausytojas gali vienu spragtelėjimu nesąmoningai „atsijungti“ nuo vargonų muzikos, arba, geriausiu atveju, susipainioti.

Peržvelkite vargonų istoriją, ir pamatysite, kad priklausomai nuo amžiaus ar šalies, tai ką vadiname „vargonai“ ar „vargonų muzika“ visuomet skyrėsi. Nauja muzika prieš senąją, kontrapunktas prieš muzikos spalvas, mechanika ir vamzdžiai prieš elektroniką...ar mes, vargonininkai, esame šeima (jei, apskritai, tokią įvairovę gali vienyti bendra energija), kurią sieja tik instrumentas pavadintas vargonais? Net jei ir taip, kodėl mes negalvojame, kad tai verta mūsų entuziazmo?

Ar tai negalėtų tapti mūsų pranašumu? Koks kitas instrumentas tuo pačiu metu gali sujungti du žinomus *Operos fantomo* kompozitorius (Bach ir Webber)? Apimtis nemaža, tačiau kiek jos yra bendros?

Ką mes darome, kad sustiprintume publikos supratimą apie vargonus? Panašu, kad nelabai ką. Griežyklą užrakiname nuo smalsautojų, neskiriame laiko įvadinei demonstracijai mokyklų (netgi sekmadieninių) mokiniams, kai suplanuojame koncertą, vėluojame žiniasklaidai pateikti pranešimą, neužmezgame ryšių su vietinės spaudos kultūros žurnalistais, nekoordinuojame savo darbo su kitais. Ar vis dar keista, kad publikos susirenka mažai?

Ar esame per daug išdidūs, kad afišuotumėmės? Daug kas pasikeitę, juk viešumas ir reklama yra šiuolaikinio gyvenimo dalis. Vadyba ir įvaizdžio formavimas turi daug daugiau reikšmės nei mes galvojame. *Coca-Cola* bendrovė (kurią išsirinkau atsitiktinai iš daugelio galimų pavyzdžių), pasaulyje gerai žinomų produktų gamintojas nesėdi ant laurų, istorijos ar tradicijų. Nežiūrint į tai, kad pasaulyje kiekvienas vyras, moteris ar vaikas žino, kas yra *Coca-Cola*, Bendrovė kasmet išleidžia milijardus dolerių, siekdama priminti savo produktų pranašumą prieš kitus malšinant troškulį bei gerinant gyvenimą. Milijardai dolerių vien tam, kad primintų apie tai, ką mes ir taip žiname.

Aš žinau. Vargonininkų bendruomenė neturi milijardų dolerių, kuriuos galėtų išleisti reklamai. Bet yra keletas ambasadorių, kurie dirba vargonų meno naudai: *The Joy of Music with Diana Bish* (Muzikos džiaugsmas su Diana Bish –

televizijos laida), *Pipedreams* (radijo programa). Nors egzistuoja regioninių laidų ir programų, šios yra vienintelės visos šalies mastu. Nors šių programų yra tik pora, jos egzistuoja, pasiekia ir gali būti išgirstos didesnės auditorijos.

Mūsų iššūkiai gali būti išskirti į du pagrindinius dalykus:

1. susisiekti su ta auditorijos dalimi, kuri NORĖTŲ klausyti radijo programos, tačiau nežino kokiu dažniu arba negali jų klausytis, nes radijo dažnis jų nepasiekia;
2. rinkos ir auditorijos informacijos panaudojimas tam, kad sudarytumėte teigiamą laidos įspūdį vargonų muzikos klausytojui.

Veiksmų planas yra labai svarbus ir turi būti pradedamas vykdyti nedelsiant. Net idėjus labai daug pastangų pirmieji rezultatai bus matomi geriausiu atveju po metų. Nenuleiskite rankų, nors rezultatas ir nebus matomas akimirksniu.

Pirmiausiai pakrutinkime branduolį, o tai reiškia – JUS. Daugiau kaip 20 000 asmenų yra 352 vietinių AVG padalinių nariai, atstovaujantys didesniems ir mažesniems šalies miestams. Nors esame nelengvai valdoma grupė, vis dėlto galime pasiūlyti taupių ir veiksmingų priemonių. (Virš 6 000 Amerikos teatro vargonų draugijos narių dar labiau išplėčia mūsų pajėgumus, tačiau tai jau kita istorija).

Vardan diskusijos, įsivaizduokime, kad visi 20 000 AVG nariai yra bažnyčių vargonininkai ir kad kiekvienas groja maždaug 500 sielų (parapijai ar kongregacijai) kiekvieną savaitę. Be abejo, vieni groja didžiulėse parapijose, kurių nariai skaičiuojami tūkstančiais, kiti tik saujelei, tačiau vidutiniškai 500 vienam vargonininkui tenkančių klausytojų yra realus skaičius.

Įsivaizduokite, kas jei mes, AVG nariai, pradėtumėme nuosekliai reklamuotis? Kas, jei žemiau nurodytą tekstą nuolat publikuotumėme parapijos naujienų laikraštėlyje (kuris leidžiamas kas mėnesį ar dažniau) arba kiekvieno koncerto programos gale nurodytumėme:

„Jei jums patiko vargonų muzika, galite klausytis PIPEDREAMS, savaitinės 90 minučių programos, kurioje skamba įvairaus repertuaro muzika, parašyta Muzikos Instrumentų Karaliui. Nustatykite radijo imtuvą WCLV-95.5FM dažniu kiekvieną sekmadienį nuo 22 valandos. Dėl detalesnės informacijos skambinti telefonu „

[Tai, be abejo, galėtų būti išplėsta paminint kitas su bažnytine muzika susijusias netgi televizijos laidas, tačiau šiame straipsnyje (galbūt ir trumparegiškai) koncentruojusi į radijo laidas, ne pats ten dirbu.]

Tik pagalvokite apie tokios reklamos pasekmes, kuri nemokama, arba atsieina labai nedaug. Nors tai būtų padaryta ir vieną kartą, tai pasiektų 10 000 000 (juk tai dešimt milijonų) žmonių... didžiulis skaičius, sudarantis pusę visų Public Radio

klausytojų. Netgi jei nuolat publikuoti tokius skelbimus, visos šios pastangos sutelktų tik dešimtadalį to skaičiaus (visai realu, jei turėsime galvoje, kad bendruomenė yra teigiamai nusiteikusi vargonų atžvilgiu, lyginant su likusia visuomene). Kokia paskata tai galėtų būti vargonininkams, supratimui apie vargonus ir, visai neatsitiktinai, vietiniam transliuotojui (kurie, na bent jau Public Radio, yra tokioje pačioje nepavydėtinoje padėtyje, kaip ir vargonininkai, siekiantys nedelsiant praplėsti savo auditoriją).

Manote, kad Gildijos vietiniai skyriai reklamuoja radijo laidas siūsdami savo nariams naujienlaišką? Deja, realybė kitokia. Net tie veitiniai Gildijos skyriai, kurie skyrė šimtus ir net tūkstančius dolerių vietinėms stotims, kad šios retransliuotų *Pipedreams* radijo laidas, apie šias laidas net neužsiminė kas mėnesį savo nariams siunčiamuose laiškuose, galvodami, kad visi ir taip žino. Tokios prielaidos klaidingos, o kartais fatališkos.

Turime atsitiesti ir eiti į priekį, draugai. Prisimenate milijardus dolerių, kuriuos bendrovės skiria savo įvaizdžio stiprinimui? Mes neturime milijardų (na, gal yra koks užsislėpęs filantropas laukiantis, kada galės finansuoti *Nacionalinės Žinaišklaidos Inicijavos Programą Vargonų Susidomėjimui* didinti?), tačiau turime patys save, prieinamų ir pigių priemonių bendrauti vienas su kitu ir su bendruomene. Viskas, ko reikia, tai tik apsisprendimo, nuoseklumo ir įgyvendinimo.

Be to, galimas potencialus bendradarbiavimas tarp vietinio radijo klausytojų ir AVG narių...iš kurio galima būtų gauti pinigines paramos padengti bent jau radijo transliacijos išlaidas. Vietiniai AVG naujienlaiškai taip pat turėtų skatinti susidomėjimą vietinėmis Public Radio stotimis, ypatingai tų žmonių, kurie galėtų suteikti materialinę paramą. Draugai, sukelkite susidomėjimą ir įtraukite juos. Vietiniai AVG skyriai turėtų paskatinti puoselėti ir palaikyti šiuos ryšius.

Taip, aplinka tikrai kelia iššūkių bažnytinei, vargonų muzikai, bet yra visos galimybės ir tik nuo mūsų priklauso, ar jomis pasinaudosime. Nesitikėkite, kad kas nors kitas už jus tai padarys. Sėkmės.

Vertė ir parengė Paulius Grigonis

SUSIPAŽINKITE SU ADAKAVO ŠV. JONO KRIKŠTYTOJO BAŽNYČIOS POZITYVU

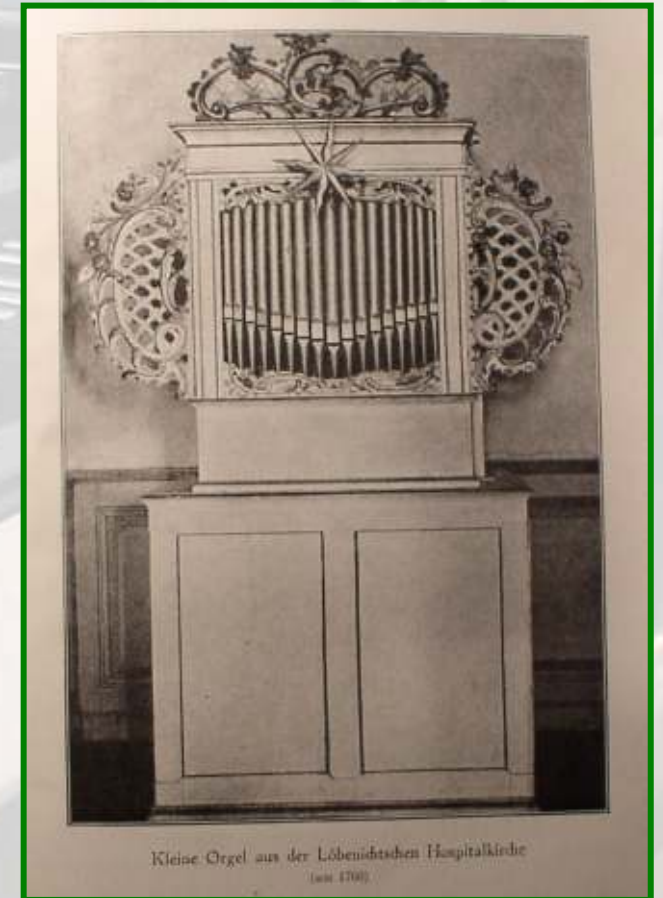

Adakavas - kaimas Tauragės rajone, ant vieškelio iš Nemakščių į Skaudvilę, keli kilometrai į pietryčius nuo Kryžkalnio.

Medinė bažnytėlė pastatyta 1793 m., stovi ant gražaus kalnelio. Pagal 1804 m. inventorių, joje buvęs naujas, Karaliaučiuje pirktas septynių registų pozityvas. Kas jį padirbo, nėra žinoma – nei archyvuose, nei ant paties pozityvo apie tai įrašų nerasta. Yra išlikusi pozityvo, prieškaryje dar buvusio Karaliaučiaus Lebenichto ligoninės bažnyčioje (Löbenichtsche Hospitalkirche) nuotrauka. Joje matomas pozityvas labai panašus į tą, kurį turime Adakave. Taip pat yra ir įdomus dokumentas apie vargonus Katyčių (Šilutės raj.) bažnyčioje. Sulig išlikusia 1756 m. sutartimi, juos padirbo ir 1769 m. Katyčių bažnyčioje pastatė Adamas Gottlobas Casparini iš Karaliaučiaus. Pagal aprašymą tai buvęs instrumentas, stebėtinai panašus į Adakavo pozityvą: dispozicija beveik ta pati (Katyčiuose vienu registru daugiau), klaviatūros apimtis ta pati, taip pat be didžiosios

oktavos Cis. Neabejotinai visi trys instrumentai radosi vienoje aplinkoje.

Adakavo pozityvas - vienas iš kelių Lietuvoje išlikusių. Nors ir būdamas gana paprastos stačiakampės formos, betgi gražių proporcijų, apdailos ir ypač barokinės drožybės dėka laikytinas vienu gražiausių instrumentų Lietuvoje. O išraiškingas jo

skambesys negali nejaudinti jautresnę klausą turinčio klausytojo.

Pats instrumentas nedidelis- maždaug 1m pločio, 0,7m gylio ir kiek virš 1m aukščio. Tokioje spintelėje telpa net septyni vieno manualo registrai:

Principal	4p.
Flet Major	8p.
Undemaris	8p.(nuo c')
Flet Minor	4p.
Quinta	3p.
Octava	2p.
Mixtura	1/2p.

Manualas apima keturias oktavas- C, D- c'''. Kol kas tai vieninteliai žinomi Lietuvoje vargonai be didžiosios oktavos Cis. Nors šiaip Europoje senesniais laikais buvo įprastas dalykas vargonai be Cis, arba didžioji oktava buvusi net ir visai be pustonų (vad. trumpoji oktava).

Atrodo, kad šis pozityvas jau seniau buvęs perdirbtas - oro skirstymo dėžė, atrodo, pradžioje buvusi pagaminta kitokios konstrukcijos

vargonams, o vėliau kiek pakeista.

Registrai buvo junginėjami labai paprastai - sklendžių galai, kaip tai gana pasitaikydavo senuosiuose Lietuvos vargonuose, paprasčiausiai kyšojo šone ir, norint perjungti registrą,

vargonininkui tekdavo atsistoti ir pozityvą apeiti. Tad vėliau buvo padaryta šiokia tokia registų jungimo mechanika.

1899m. šį pozityvą remontavo toks Juozapas Vaišvila, jo parašas rastas ant vieno iš vamzdžių. Kas buvo J.Vaišvilos padaryta, sunku pasakyti. Tik tiek matyti, kad pozityvas buvo gerokai perdirbtas: apatinė dėžė, ant kurios buvo padėtas instrumentas, ir kurioje aiškiai yra buvusios ranka dumiamos dumplės, buvo supjaustyta, dumplės išmestos, o naujos didelės pastatytos šalia pozityvo. Dar buvo gana negrabiai pridėtas tonas Cis ir atitinkamai pakeistas manualas.

Šiaip jau, nepaisant kai kurių perdirbimų ir praradimų, Adakavo pozityvas iki mūsų dienų išsilaikė palyginus labai gerai. 1986m. jis buvo gana rūpestingai restauruotas tuometinio Respublikinio kultūros paminklų restauravimo tresto vargonų dirbtuvėje (dabar- UAB *Vilniaus vargonų dirbtuvė*).

Padaryti visi įprasti darbai- restauruota oro paskirstymo dėžė, manualas (jį apklijuotas juodmedžiu, o pustoniai- mamuto iltimi) pašalintas vėliau pridėtasis Cis klavišas, sutvarkytas vamzdynas, drožiniai ir t.t. Buvo padaryta nauja apatinė dėžė su dumplėmis, tik nuo

senosios dėžės liekanų perkeltos gražios kalvio darbo rankenos, skirtos pozityvui nešti. Jos puikiai iliustruoja apibrėžimą, kad pozityvas- nešiojami vargonėliai. Taip pat

instrumentas rūpestingai perdažytas baltai, paliekant stiklu pridengtą vieną likusį nedažytą šono fragmentą, įrodantį, kad kadaise Adakavo pozityvas buvęs nedažytas. Laimei, toje pat vietoje išliko ir ant popieriaus ranka rašyti bei prie

šono priklijuoti registų pavadinimai.

Dabar mes žavimės šiuo instrumentu, tačiau kažkam kadaise tasai jis pasirodė besas iš išvaizdos per menkas. Tai ant didelės lentos nutapė didesnius vargonus ir ta dekoracija pridengė pozityvą. Po restauravimo toji dekoracija palikta pritvirtinta prie sienos, kadangi ir ji jau turi neabejotiną paminklinę vertę. Jai gali būti virš šimto metų.

Kaip ir dauguma barokinių vargonų, Adakavo pozityvas buvo suderintas geru pustomiu aukščiau, ne kaip derinama mūsų dienomis. Tai sudaro rūpesčių vargonininkams-reikia mokėti transponuoti. Antraip chorui būna sunku giedoti. Ir dar sunkiau griežti ansamblius su kitais

instrumentais. Tačiau keisti istorinio instrumento derinimą yra neleistina tiek paminkloauginiu požiūriu, tiek ir dėl to, kad pailginti vamzdžiai prarastų savo tikrąjį skambesį.

Šiek tiek gaila, kad toks gražus instrumentas vis lieka platesniam vargonų muzikos mėgėjų ratui mažai žinomas. Čia neužsuka profesionalūs atlikėjai, nerengiami koncertai. O klausytojų nors ir nelabai daug, bet atsirastų: netoliese yra namai, kuriuose savo gyvenimo rudenį praleidžia nemaža vienišų žmonių. Kruopelytė nuoširdaus dėmesio jiems būtų tikrai brangi...

Rimantas Gučas

LITURGINIO VARGONAVIMO PAMOKĖLĖS (I)

Vidas Pinkevičius

ĮVADAS

Sveiki atvykę į paslaptinę ir kerintį vargonavimo pasaulį!

Jeigu Jūs žavitės vargonais, bet niekada neturėjote progos ir galimybių išmolti – šios pamokėlės kaip tik Jums. Jos taip pat yra skirtos bažnyčių vargonininkams, kurie neturi galimybių formalioms vargonų studijoms ir kurie norėtų savarankiškai sistemingai tobulinti savo įgūdžius, muzikinį suvokimą bei tokiu būdu ugdyti savo praktinius sugebėjimus, kurių reikia kiekvienose pamaldose.

Jeigu iki šiol manėte, kad tai ne Jums, kad norint išmolti vargonuoti, reikia turėti neblogą fortepijoninę techniką, noriu Jus nudžiuginti – su mūsų metodu pradėti vargonuoti gali ir visai negrojęs fortepijonu žmogus. Techniką išvystys specialiai parinkti pratimų kompleksai. Dar daugiau, netgi nebūtina pažinti muzikinį raštą – visko išmokysime savo laiku.

Jeigu iki šiol delsėte pradėti vargonuoti, manydami – kad meistriškas vargonavimas yra sudėtingas ir Jums neįkandamas dalykas, galite neabejoti, kad dėl vieno neklydote – pasiekti meistriškumą, kaip ir kiekvienoje srityje reikia ilgų metų ir kruopštaus, ištvėringo darbo bei valingo charakterio. Tačiau nusiminti nėra ko – tai yra ĮMANOMA. O rezultatų nereiks laukti ilgai – jau grojant pirmuosius pratimus, giesmes ir kūrinius suvoksite, kad patekote į pasaulį, į kurį norėsis sugrįžti nuolatos. PRAKTIKAVIMAS YRA PRIVILEGIJA.

Ir galiausiai, jeigu manėte, kad rasti praktikavimuisi prieinamą instrumentą bus labai sunku – ir čia norėčiau pasiūlyti išeitį: Lietuvoje yra daugybė bažnyčių, kur trūksta vargonininkų. Gali būti, kad pakalbėjus su vienos ar kitos artimiausios bažnyčios klebonu, jis visai mielai leistų praktikuotis mainais į vargonavimą, pavyzdžiui, sekmadieninėse pamaldose.

VARGONŲ GRIEŽYKLA

Vargonai visais laikais yra statomi įvairiausių dydžių: nuo 1 registro portatyvo, t.y. kilnojamų vargonėlių, kuris užimtų ne daugiau nei pusę rašomojo stalo vietos (prieš 600 metų LDK Vytauto Didžiojo žmona Ona galbūt galėjo turėti toki

instrumentą, kuri gavusi kaip dovaną iš Kryžiuočių ordino Didžiojo Magistro Ulricho von Jungingeno) iki monstriškų 7 manualų vargonų su Atlantic City mieste JAV, su daugiau nei 33 000 vamzdžių. Įdomiausia, kad daugelis vargonų yra nepanašūs vienas į kitą, nes statomi pagal specialų tai vietai pritaikytą projektą. Tačiau visi vargonai, stovintys bažnyčiose turi vienokią ar kitokią griežyklą (tą vargonų vietą, iš kurios vargonininkas valdo visą instrumentą). Prieš pradėdant vargonuoti, susipažinkime su ja. Sakoma, kad vargonai yra panašūs į fortepijoną, nes turi taip pat atrodančius klavišus. Tačiau būtent čia šie panašumai ir pasibaigia.

Nuotraukoje kairėje matome VU šv. Jonų bažnyčios vargonų griežyklą (UAB Vilniaus vargonų dirbtuvė, 1983-2000, autoriaus nuotrauka). Tai yra mechaninis instrumentas, kuriame visas atstumas nuo klavišo iki vamzdžio arba **traktūra** yra sujungtas balanėlėmis, svertais ir kitokiomis mechaninėmis priemonėmis. Griežykloje matosi:

1. **Pūstuvo įjungimo traukė**, reikalinga įjungti vargonų motorą arba pūstuvą;
2. **Registų traukės**, kurias vargonininkas įjungia arba išjungia įvairius registrus arba jų kombinacijas;
3. **Natų pultas**, ant kurio statomos natos, iš kurių paprastai grojama;
4. **I manualas**, arba klaviatūra;
5. **II manualas**;

6. **III manualas**. Kiekvieno manualo vamzdžiai stovi vargonų viduje ant atskirų oro dėžių. Kai kurie manualai turi ne vieną oro dėžę, pvz. II manualas, kurio vamzdynas išdėstytas per du aukštus. Todėl II manualas turi dvi atskiras oro dėžes.
7. **Švelerio pedalas**, kurio pagalba galima atidaryti arba uždaryti II manualo žaliuzes ir taip pagarsinti arba patylinti iš ten sklindančius garsus. Švelerio pedalo poziciją galima nustatyti prieš kūrinį arba galima juo laipsniškai naudotis grojimo metu;

8. **Sankabos**, kurių pagalba yra sukabinama įvairių manualų arba pedalo mechanika. Tokiu būdu grojant vienu manualu arba pedalais galima naudotis kito manualo registrais;
9. **Pedalai**, kuriais groja vargonininko kojos. Ne visi vargonai turi pedalus. Kartais būdavo statomi net ir dviejų manualų vargonai be pedalo.

Pažvelkime į Kauno Šv. Mykolo Arkangelo (Igulos) vargonų griežyklą (E.F.Walcker, 1939, autoriaus nuotrauka kairėje). Tai jau daug sudėtingesnė sistema, galbūt primenanti kosminio laivo valdymo pultą. Jeigu nepanašu, pažvelkite čia:

<http://www.oddmusic.com/gallery/om02700.html> Savo laiku Šv. Arkangelo Mykolo bažnyčios vargonai buvo pats moderniausias instrumentas šalyje su unikalia Lietuvoje **elektro-pneumatinė traktūra**, t.y. kai vožtuvai, esantys po vamzdžiais atidaromi arba registrai įjungiami ir instrumentas valdomas jau ne mechaninėmis svirtelėmis ir balanėlėmis, bet elektro magnetais ir suspausto oro žarnelėmis. Šioje griežykloje matosi:

1. Pūstuvo įjungimo mygtukas;
2. Registrų mygtukai;
3. Natų pultas;
4. I manualas;
5. II manualas;
6. III manualas;
7. Švelerio pedalas;
8. **Crescendo pedalas**, kurio pagalba galima laipsniškai pagarsinti arba patylinti vargonų skambėjimą, pridėdant iš anksto nustatytus registrus;
9. **Laisvųjų kombinacijų paleidimo mygtukai**, kuriais vargonininkas gali naudotis, kai nori staiga pakeisti visą registrų kombinaciją. Tokios kombinacijos suteikia didžiules dinamikos ir vargonų spalvų keitimo galimybes;
10. **Laisvųjų kombinacijų programavimo įrenginys**, kuriuo šios kombinacijos iš anksto nustatomos;

11. Pedalų fragmentas;

12. Suolas, ant kurio sėdi vargonininkas;

13. TUTTI mygtukas, kurio spustelėjimu galima iš karto įjungti arba išjungti visus arba daugumą registrų.

Sėdėjimas

Jeigu yra galimybė, dabar pats laikas prieiti prie vargonų. Kadangi kiekvienai vargonai yra skirtingi, norint surasti tinkamą sedėjimo prie instrumento poziciją, reikalinga truputis eksperimentacijos. Tačiau pagrindiniai **suolo pozicijos prie vargonų** principai yra šie:

1. Suolas turi būti pastatytas parareliai ir centre pedalų.
2. Dažnai tenka reguliuoti suolo aukštį taip, kad abiejų kojų kulnai laisvai liečiasi prie pedalų bet jų nespaudžia.
3. Suolas turi būti pastatytas tokiu atstumu nuo manualų, kad sėdint, priekinė pėdų dalis turi būti visai šalia juodų pedalų klavišų.

Norint rasti tinkamą **sedėjimo ant suolo poziciją** reikia:

1. Atsisėsti pedalų centre.
2. Grojant, niekada neslidinėti nei į priekį nei į šalis. Jeigu reikia pakeisti poziciją, galima atsispirti kojomis.
3. Ant suolo sedėti pakankamai giliai, kad būtų patogų, bet ne per giliai, nes turi būti lengva atsispirti kojomis. Nugara turi būti tiesi, pečiai atpalaiduoti, o alkūnės sulenktos.
4. Jeigu kojos negroja trumpą laiką – galima jas laikyti atpalaiduotas virš pedalų, bet jeigu tenka ilgą laiką groti tik rankomis – tada geriau jas laikyti gale ant suolo atramos. Kartais galima padėti dešinę koją ant švelerio pedalo (jeigu toks yra), o kairę – ant suolo atramos.

Judesiai

Vargonuojant visų svarbiausia taisyklė yra **judesių ekonomiškumas**. Tai reiškia, kad judesiai turi būti lėvi, ne sukaustyti. Jeigu fortepijono garso stiprumas priklauso nuo klavišo paspaudimo stiprumo, tai priešingai, vargonuose **dinamika**, arba garso stiprumo įvairovė pasiekama keičiant registrus arba naudojant švelerio pedalą. **Galima netgi teigti, kad vargonuose beveik visa išraiška yra pasiekama per ritmo ir artikuliacijos kontrolę**. Todėl nepaprastai svarbu, tiesiog gyvybiškai būtina groti labai švelniais judesiais, kur tik įmanoma laikant pirštus ir pėdas sąlytyje su klavišais. Net ir keičiant poziciją, reikia stengtis tai daryti judant klavišų arba pedalų paviršiumi.

Kaip praktikuotis

Praktikavimasis nėra atlikimas ir jie neturėtų būti painiojami. Praktikavimasis yra procesas, per kurį protas nugalai raumenis, o atlikimo metu vyksta proto ir muzikos vienybė. Praktikuojantis reikėtų laikytis šių principų:

1. **Registruotė.** Praktikuodamiesi naudokite švelnius, bet aiškius registrus, pavyzdžiui Principala 8', arba Fleitas 8' ir 4'. Galbūt gali užtekti ir Fleitos 8'. Pedaluose galite naudoti ir 16' registrą.
2. **Lėtas kartojimas.** Praktikuojantis tempas (kūrinio arba pratimo atlikimo greitis) privalo būti lėtas, nes tik taip į motorinę atmintį galima įrašyti visus reikalingus judesius ir figūras. Skaičiuokite smulkiausiomis tame pratime esančiomis vertėmis. **GROKITE TAIP LĒTAI, KAD VISADA IŠSAUGOTUMĖTE KONTROLĒ.**
3. **Atsipalaidavimas.** Jis yra ypatingai svarbus. Įtampa vedą į susikaustymą, susikaustymas – į klaidas, o klaidos – į neteisingas praktikavimosi technikas. Dažniausiai įtampa atsiranda, kai bandome groti per greitai.
4. **Venkite ilgų praktikavimosi periodų** – taip irgi išvengsite įtampos. Jeigu turite tam laiko, bus geriau, jeigu padalinsite ilgesnį laiko tarpą į dvi dalis, o per vidurį pailsėsite ir pasimankštinsite. Bendra taisyklė turi būti tokia: sustoti dar tada, kai nepavargome. Pavyzdžiui, darykite 5 min. pertraukėles kas 30 min.
5. **Sudėtingos vietos.** Tausokite savo brangų laiką. Negrokite kūrinio, giesmės ar pratimo visą laiką ištisai. Bus geriau, jeigu vieną ar du kartus pergroję ištisai, įsidėmėsite sudėtingas vietas ir koncentruositės būtent į jas.
6. **Pirštuotė ir pedalizacija.** Jeigu kūrinėlyje ar pratime bus vietų, kur yra nesurašyta pirštuotė, būtinai padarykite tai. Vėliau patarsime, kaip tai padaryti. Kartais nebus vieno idealaus sprendimo ir teks paeksperimentuoti. Tačiau visada laikykitės to, kas parašyta, nebent kažką pakeisti būtų rimtas pagrindas. Jeigu nekreipkite dėmesio į pirštuotę ir grosite vis kitokiais pirštais, ateis laikas, kad kūnas nežinos, kokie yra teisingi pirštai. Tada klaidos bus neišvengiamos.
7. **Ekonomiški judesiai.** Tausokite judesius, kaip ir savo laiką. Kartkartėmis sustokite ir pagalvokite, ar vienas ar kitas judesys yra ekonomiškąs, atpalaiduotas ir būtinas?
8. **Atmintis.** Nesvarbu, ar ateityje planuojate atlikti kūrinį ar giesmę iš natų ar mintinai, mokinimasis mintinai yra būtinas. Tačiau pirmiausia kūrinys turi būti išmoktas iš natų su visomis detalėmis. Kokiais principais mokytis mintinai, patarsime vėliau.
9. **Profesionalumas arba tobulybės siekimas.** Profesionalumas yra ne lygis, bet požiūris. Visiškai nesvarbu, kiek mes esame pažengę vargonavime. Galime būti virtuožai ar tik pradedantys, bet svarbiausia profesionalus nusistatymas:

netolerancija klaidoms ir atsitiktinumams. Sakoma, kad tereikia rasti sudėtingą vietą, pakartoti ją kelis kartus dėmesingai, lėtai ir tiksliai ir tada niekada daugiau neleisti sau toje vietoje suklysti. Apskritai, NIEKADA nesėskite prie vargonų be labai konkretaus tikslo. Nusistatykite tikslį užduotį tai dienai ir ją įvykdysite. Tačiau, apskaičiuokite savo laiką ir pajėgumą – užsibrėžkite įveikiamas užduotis.

10. **Nusistatykite tikslų ir pastovų praktikavimosi tvarkaraštį ir jo laikykites.** Kaip seno patarlė sako, praktikavimasis yra kaip verdantis vanduo – vos tik nuimame puodą su vandeniu nuo ugnies – jis pradeda vėsti. Sakoma, kad trečią dieną prasideda nenaudojamo raumens nykimas. Taip ir su vargonais – geriausia praktikuotis kas antrą dieną. Žinoma, turint laiko, galima ir dažniau. Taigi, praktikuojantis du kartus per savaitę nelabai patobulėsime – tik išlaikysime tą patį lygį. Tobulėjimas prasideda nuo 3 kartų per savaitę. Paskirkite tam po vieną ar dvi valandas per dieną su pertraukėlėmis kas 30 min. Tegul praktikavimasis Jums tampa rutina gerąja to žodžio prasme. Žinoma, po pirmų dviejų kartų, pirmas dvi savaites bus labai sunku ištvirti, nes rutina bus dar nenusistovėjusi. Tačiau, jeigu ištvėrsite tas dvi savaites – toliau bus vis lengviau. Jeigu ne – paaukosite savo tobulėjimą, o paskui iš naujo pradėti bus dar sunkiau. Išjudinti stovinti traukinį yra dešimt kartų sunkiau negu palaikyti judėjimą važiuojančiam. **PRAKTIKAVIMASIS YRA PRIVILEGIJA.** Sveiki atvykę į paslaptinę ir kerintį vargonavimo pasaulį! Malonaus praktikavimosi!

Trumpa muzikos teorija

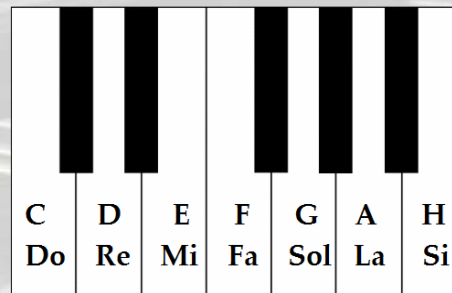
Jeigu nepažįstate muzikinio rašto ir muzikos teorijos, pats laikas būtų šį tą išmokti. Apie muzikos teoriją galima kalbėti labai sudėtingai arba labai paprastai. Žinoma, mes renkames antrąjį variantą. Taigi, nuo ko pradėsime?

Klaviatūra. Oktava. Pagrindiniai laipsniai ir jų pavadinimai.

Pirmiausia, pažvelkime į vargonų, pianino, fortepijono, fisharmonijos ar kokio nors kito klavišinio instrumento klaviatūrą.

Klavišai išdėstyti tokia tvarka, kad spaudžiant juo paeiliui iš kairės į dešinę, girdimi palaipsniui vis aukštesni (plonesni) garsai. Įsiklausę pastebėsime, kad kiekvienas aštuntasis (baltųjų klavišų eilės) garsas lyg ir susilieja su pirmuoju, nors yra žymiai aukštesnis už jį, devintasis garsas susilieja su antruoju ir t.t. Taip yra todėl, kad aštuntąjį garsą sukeliančio vargonų vamzdžio oro stulpas virpa dvigubai dažniau už pirmąjį garsą sukeliančio vamzdžio oro stulpas, devintąjį – dvigubai dažniau už antrąjį ir t.t. Atstumas tarp tokių garsų vadinamas **oktava**. Kitaip tariant, tai yra atstumas tarp dviejų vienodų pavadinimų garsų. Viršuje esančiame klaviatūros pavyzdyje matome, kad juodi klavišai suskirstyti periodiškai po du ir tris. Todėl, atstumas tarp kiekvieno pasikartojančio juodo (arba balto) klavišo ir bus oktava. Įdėmiai išžiūrėję, pamatysime, kad tokių oktavų šioje klaviatūroje yra keturios. Dažnai vargonai turi keturias su puse arba net penkias oktavas. Septyni paeiliui einantys garsai, išgaunami gretinamais baltaisiais klavišais, pradedant klavišu iš kairės prieš du juoduosius, yra pagrindiniai ir vadinami skiemenimis **do, re, mi, fa, sol, la ir si** arba raidėmis **c, d, e, f, g, a ir h**:

Klaviatūros dalis, į kurią įeina visi septyni pagrindiniai laipsniai, vadinama taip pat oktava. Kaip pastebite, oktavoje dar yra ir penki juodieji klavišai. Šių klavišų pavadinimai yra išvesti iš pagrindinių. Kaip jie vadinasi, vėliau sužinosite tiksliai. Taigi, oktavoje iš viso yra 12 klavišų arba garsų.

Norint tiksliai nusakyti bet kurio garso padėtį garsų eilėje, klaviatūra dalijama į šias oktavas:

Pirmoji oktava yra klaviatūros viduryje. Kiekvienos oktavos garsai žymimi tam tikrais garsais:

Didžioji oktava: C, D, E ir t.t. arba Do, Re, Mi ir t.t.

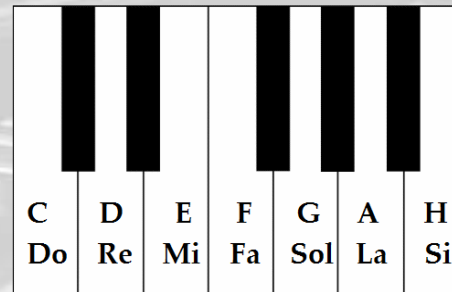
Mažoji oktava: c, d, e ir t.t. arba do, re, mi ir t.t.

Pirmoji oktava: c¹, d¹, e¹ ir t.t. arba do¹, re¹, mi¹ ir t.t.

Antroji oktava: c², d², e² ir t.t. arba do², re², mi²

Gama. Pustonis ir tonas. Intervalas.

Nuosekli garsų eilė vienos ar daugiau oktavų ribose vadinama **gama**. Gamos garsai vadinami **laipsniais**. Jų yra septyni. Laipsniai žymimi romėniškais skaitmenimis: I, II, III, IV, V, VI ir VII. Taigi baltisiais klavišais pagrota gama yra septynių skirtingų laipsnių, o aštuntasis yra pirmojo pakartojimas viena oktava aukščiau.

Kaip matome, tokios gamos gretimųjų laipsnių aukščio santykiai nėra vienodi. Pavyzdžiui, garsai mi-fa ir si-do išgaunami gretimais klavišais. Jų aukščio santykis yra pats mažiausias – 1/12 oktavos dalis. Mažiausias atstumas tarp dviejų garsų yra vadinamas **pustoniu**. Aukščio santykiai tarp kitų gretimųjų gamos garsų do-re, re-mi, fa-sol, sol-la ir la-si lygūs dviem pustoniams arba vienam **tonui**. Klaviatūroje tarp šios gamos baltųjų klavišų yra įsiterpę juodieji. Tarp juodo ir greta esančio balto klavišo yra pustonio **intervalas** (dviejų muzikos garsų aukščio santykis). Vadinasi, oktavą sudaro 12 pustonių arba 6 tonai.

Garso trukmės žymėjimas.

Muzikos garsai užrašomi ženklais – natomis, kurių santykinė trukmė yra griežtai nustatyta. Pagrindiniams garsų trukmių santykiams būdinga tai, kad kiekviena didesnė garso trukmė sutinka su sekančia smulkesne, kaip 2 : 1. Tokių garsų trukmių santykį atitinka ir juos žyminčios natos.

Ritmas – organizuota įvairių verčių natų tekė.

Tempas – kūrinio atlikimo greitis.

Pulsas – kaip žmogaus širdis plaka tam tikru pulsu, taip ir muzikoje galima pajusti pulsą: t.y. tolygų ritminių verčių pasikartojimą. Ne visos ritminės vertės yra vienodai svarios, sunkios, stiprios ar svarbios. Paprastai muzikoje girdime vieną stipriąją (šiek tiek pabrėžtą) ir vieną ar kelias silpnesnes ritmines dalis.

Taktas – atsumas nuo vienos stipriosios ritminės dalies iki kitos. Taktai vieni nuo kitų atskiriami **takto brūkšniais**.

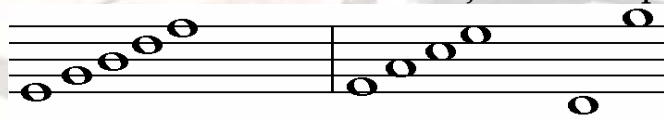
Metras – priemonė organizuoti ritmą. Metro rodiklis nurodo, kiek ir kokių ritminių verčių yra viename takte. Pavyzdžiui, 2/4 metre viename takte yra dvi ketvirtinės, iš kurių pirmoji stipri, o antroji silpna. 3/8 metre – trys aštuntinės (stipri, silpna, silpna), o 3/4 metre viename takte yra trys ketvirtinės. Tačiau 4/4 metras (dar žymimas ženklu C) yra sudarytas iš dviejų 2/4 metrų, todėl šiame takte yra keturios ketvirtinės (stipri, silpna, sąlyginai stipri, silpniausia). 6/8 metras sudarytas iš dviejų 3/8 metrų. Šiame takte yra 6 aštuntinės (stipri, silpna, silpna, stipresnė, silpna, silpna). Kartais metras gali pasikeisti kelis kartus per kūrinį. Tada toks metro rodiklis galioja iki kito metro pasikeitimo.

Prieštaktis ir užtaktis. Kartais muzikos kūrinys prasideda nepilnu taktu. Toks nepilnas taktas vadinamas **prieštakčiu**. Dažnai toks kūrinys, ar jo dalis baigiasi ir nepilnu taktu, kuris vadinasi **užtakčiu**.

Garso aukščio žymėjimas. Penklinė. Raktai.

Tiksliam muzikos garso aukščiui žymėti vartojama penkių linijų sistema ir raktai.

- a) Linijų sistemą sudaro **penkios horizontalios linijos, vadinamos penkline**. Linijos brėžiamos lygiu atstumu viena nuo kitos ir skaičiuojamos iš apačios į viršų. Natos rašomos ant linijų, tarp linijų, po linijų ir virš linijų:

Natoms užrašyti kartais penklinės neužtenka, todėl dar brėžiamos viršutinės ir apatinės pridėtinės linijos. Viršutinės pridėtinės linijos skaičiuojamos nuo penklinės į viršų, o apatinės – nuo penklinės į apačią. Pridėtinės linijos brėžiamos kiekvienai natai atskirai.

Natų su koteliais rašyba penklinėje nevienoda. Vienbalsiame kūrinyje natų, esančių žemiau trečiosios linijos, koteliai rašomi iš dešinės pusės aukštyn. O natų, esančių aukščiau trečiosios linijos, koteliai rašomi iš kairės pusės žemyn. Trečiojoje linijoje esančių natų koteliai gali būti rašomi ir aukštyn, ir žemyn. Aukštyn jie rašomi tada, kai

greta yra natos, kurių koteliai eina aukštyn; žemyn – kai greta visai nėra natų su koteliais arba jei yra natos, kurių koteliai eina žemyn.

Dvibalsiame ar daugiabalsiame muzikos kūrinyje kotelių kryptis padeda atskirti balsų partijas – jei balsai rašomi viejoje penklinėje, pirmojo balso koteliai visada rašomi aukštyn, o antrojo – žemyn. Jei dvibalsio ar daugiabalsio kūrinio balsai išdėstomi atskirose penklinėse, natų koteliai rašomi pagal nustatytas tokiam atvejui taisykles.

b) **Raktas yra natų rašybos ženklas. Jis išskiria kurią nors penklinės liniją ir nurodo toje linijoje parašytos natos konkretų pavadinimą ir aukštį.** Pagal šią natą lengva nustatyti ir visų kitų penklinėje parašytų natų aukštį. Mūsų pamokose naudosime du raktus: smuiko ir boso.

Smuiko rakto liemuo apjuosia ir taip išskiria antrąją penklinės liniją. Toje linijoje parašyta nata yra pirmosios oktavos sol (g^1):

Boso raktas taškais išskiria ketvirtąją liniją. Toje linijoje parašyta nata yra mažosios oktavos fa (f):

Klavišo paspaudimas ir atleidimas

Toliau sekančiuose pratimuose atkreipkite dėmesį į šiuos dalykus:

1. Laikykite pirštus gražiai sulenktus (tarsi laikytumėte obuolį arba teniso kamuoliuką) ir **visada** kontakte su klavišais.
2. Negrojantys pirštai irgi turi liestis su klavišais.
3. „Leiskite“ pirštams paspausti klavišą greitai ir tiksliai. Pirštas turi judėti su minimalia energija, labai švelniai.
4. Klavišo atleidimas turi būti lygiai toks pat greitas ir tikslus, nes garsas vargonuose tęsiasi tol, kol klavišas atleidžiamas. Todėl nepaprastai svarbi yra garso pabaiga. Ją reikia labai tiksliai išskaičiuoti. Vėliau parodysime kaip tai daroma.

5. Visuomet išmokite pratimus praktikuodamiesi iš pradžių atskiromis rankomis prieš jas sujungdami. Norėdami pasiekti geriausio rezultato, imkitės kito pratimo tik tada, kai prieš tai buvusį galėsite pagroti tris kartus iš eilės nesuklysdami. Pradėkite labai lėtai, o paskui galėsite savaime pagreitinti tempą.
6. Klausykitės vargonų skleidžiamų garsų ir kritiškai juos vertinkite: ausis turi patarti, ar būtent tokio garso jūs norite.

Pratimai (1-5 pirštai c, d, e, f, g garsai)

1

2

3

1 2 5 4 3 4 3 2 1

1 2 5 4 3 4 3 2 1

1 2 5 4 3 4 3 2 1

4

1 2 5 4 3 2 3 4 1

1 2 5 4 3 2 3 4 1

1 2 5 4 3 4 5 4 1

5

1 2 1 2 5 4 3 2 1

1 2 1 2 5 4 3 2 1

1 2 1 2 5 4 3 2 1

6

Musical notation for measure 6, featuring a treble and bass clef in common time. The treble staff contains a sequence of eighth notes: G4, A4, B4, C5, followed by a whole note G4. The bass staff contains a sequence of eighth notes: G3, F3, E3, D3, followed by a whole note G3. The first four measures of the system are identical, with the fifth measure containing the whole notes and the remaining five measures being empty.

7

Musical notation for measure 7, featuring a treble and bass clef in common time. The treble staff contains a sequence of eighth notes: G4, A4, B4, C5, followed by a whole note G4. The bass staff contains a sequence of eighth notes: G3, F3, E3, D3, followed by a whole note G3. The first four measures of the system are identical, with the fifth measure containing the whole notes and the remaining five measures being empty.

8

Musical notation for measure 8, featuring a treble and bass clef in common time. The treble staff contains a sequence of eighth notes: G4, A4, B4, C5, followed by a whole note G4. The bass staff contains a sequence of eighth notes: G3, F3, E3, D3, followed by a whole note G3. The first four measures of the system are identical, with the fifth measure containing the whole notes and the remaining five measures being empty.

9

10

Legato pratimai (1-5 pirštai)

Vienas iš svarbiausių **artikuliacijų** (natų jungimo) būdų yra **legato** (itališkai *sujungtai*). Tai yra būdas pagroti dvi ar daugiau natų jas visiškai sujungiant, t.y. vieno garso pabaiga sutampa su kito garso pradžia. Sekančiuose pratimuose atkreipkite dėmesį į šiuos dalykus:

1. Pakartokite skyrelyje **Klavišo paspaudimas ir atleidimas** 1-6 punktus. Jie čia irgi galioja.
2. Kiekvieno garso pradžia turi sutapti su kito pabaiga, bet neturi ant jos „užlipti“. Iš pradžių išmokite kiekvienos rankos partiją atskirai. Rankas sujunkite tik po to, kai galėsite gražiai sugroti legato kiekvienos rankos partiją atskirai.

11

1 5 4 5 3 5 2 5 3 2 3 4 5 3 2 5 1 2 1 3 1 4 1 3 2 3 4 3 2 1

5 1 2 1 3 1 4 1 3 4 3 2 1 3 4 1 5 4 5 3 5 2 5 3 4 3 2 3 4 5

12

1 3 2 4 3 5 4 3 4 2 3 1 2 3 2 5 3 4 2 3 1 2 3 4 3 2 4 3 2 1

5 3 4 2 3 1 2 3 2 4 3 4 4 3 4 1 3 2 4 3 5 4 3 2 3 4 2 3 4 5

13

1 2 4 5 3 4 2 3 1 3 2 4 3 4 2

5 4 2 1 3 2 4 3 5 3 4 2 3 2 4

14

1 2 3 2 4 3 5 4

5 4 3 4 2 3 1 2

Exercise 14 is an 8-measure piece in C major. The treble clef part starts with a quarter note C4, followed by quarter notes D4, E4, F4, G4, A4, B4, and a half note C5. The bass clef part starts with a quarter note C3, followed by quarter notes D3, E3, F3, G3, A3, B3, and a half note C4. Fingerings are indicated above the treble notes and below the bass notes.

15

1 5 4 3

5 1 2 3

Exercise 15 is an 8-measure piece in C major. The treble clef part starts with a quarter note C4, followed by quarter notes D4, E4, F4, G4, A4, B4, and a half note C5. The bass clef part starts with a quarter note C3, followed by quarter notes D3, E3, F3, G3, A3, B3, and a half note C4. Fingerings are indicated above the treble notes and below the bass notes.

16

1 3 5

5 3 1

Exercise 16 is an 8-measure piece in C major. The treble clef part starts with a quarter note C4, followed by quarter notes D4, E4, F4, G4, A4, B4, and a half note C5. The bass clef part starts with a quarter note C3, followed by quarter notes D3, E3, F3, G3, A3, B3, and a half note C4. Fingerings are indicated above the treble notes and below the bass notes.

17

Musical notation for measure 17, featuring a treble and bass clef with a common time signature (C). The treble clef has a 5 1 fingering above the first two notes. The bass clef has a 1 5 fingering above the first two notes. The melody in the treble clef consists of quarter notes: G4, A4, B4, C5, B4, A4, G4, F4, E4, D4, C4. The bass line consists of quarter notes: C3, D3, E3, F3, G3, A3, B3, C4, D4, E4, F4, G4, A4, B4, C5.

18

Musical notation for measure 18, featuring a treble and bass clef with a common time signature (C). The treble clef has a 3 1 fingering above the first two notes. The bass clef has a 3 5 fingering above the first two notes. The melody in the treble clef consists of quarter notes: G4, A4, B4, C5, B4, A4, G4, F4, E4, D4, C4. The bass line consists of quarter notes: C3, D3, E3, F3, G3, A3, B3, C4, D4, E4, F4, G4, A4, B4, C5.

19

20

Giesmės (1-5 pirštai)

Pakartokite skyrelyje **Klavišo paspaudimas ir atleidimas** 1-6 punktus. Jie čia irgi galioja. Atkreipkite dėmesį, kad sekanciose giesmėse pasitaiko pakartotų natų. Skambėjimo aiškumui ir artikuliacijai užtikrinti, tokios natos vargonais dažniausiai trumpinamos **lygiai tiek**, kiek trunka **mažiausia ritminė vertė** tokiam kūrinijje. Pavyzdžiui, giesmėje *Pulkim ant kelių* mažiausia ritminė vertė yra aštuntinė nata, todėl pakartotos natos trumpinamos viena aštuntine, t.y. susidaro aštuntinė pauzė. Tokia pati pauzė susidaro ir frazės arba sakinio pabaigoje (pažymėta ženklu ‘). Jeigu pakartojamos mažiausios vertės natos, jos turi būti trumpinamos **per pusę**, t.y. vietoje vienos ketvirtinės natos lieka aštuntinė nata ir aštuntinė pauzė. Visos kitos natos atliekamos tiksliai ir griežtu **legato**.

Pulkim ant kelių

Antanas Strazdas

3 4 3 2 1 2 2 3 3 2 , 3 4 5 5 4 3 4 5 4 3 2 3 4 3 2 1 2 2 3 2 1

3 2 3 4 5 4 4 3 3 4 3 2 1 1 2 3 2 1 2 3 4 3 2 3 4 5 4 4 3 4 5

Atlikti:

3 4 3 2 1 2 2 3 3 2 3 4 5 5 4 3 4 5 4 3 2 3 4 3 2 1 2 2 3 2 1

3 2 3 4 5 4 4 3 3 4 3 2 1 1 2 3 2 1 2 3 4 3 2 3 4 5 4 4 3 4 5

Šventas

Liaudiškas

4 3 2 3 5 1 ,

2 3 4 3 1 5

Šventas

Muzika Alvydo Remesos
(Nr. 34 iš *Katalikų giesmyno*, 2009)

The musical score is written for piano in 3/4 time. It consists of two systems of staves. The first system has a treble clef on top and a bass clef on the bottom. Fingerings are indicated by numbers 1-5 above or below notes. The second system includes first and second endings, marked with '1.' and '2.' above the staff. The piece concludes with a double bar line.

Dieve gėrybių

Muzika lietuvių liaudies
(Nr. 124 iš *Katalikų giesmyno*)

The image shows a musical score for the Lithuanian folk song "Dieve gėrybių". The score is written for piano in 3/4 time. It consists of two systems of music. The first system has two staves: a treble clef staff and a bass clef staff. The treble staff begins with a first finger (1) on the middle C and a fifth finger (5) on the G above it. The bass staff begins with a fifth finger (5) on the C below middle C and a first finger (1) on the G below it. The second system continues the melody in the treble staff and accompaniment in the bass staff, ending with repeat signs. The background of the page is a faded image of a piano keyboard.

Garbinkime Švenčiausiąjį Sakramentą

1 5

5 1

The first system of the musical score consists of two staves, Treble and Bass. The Treble staff begins with a treble clef and a 6/4 time signature. The Bass staff begins with a bass clef and a 6/4 time signature. The music is written in common time (C). The first measure of the Treble staff has a '1' above it, and the first measure of the Bass staff has a '5' above it. The second measure of the Treble staff has a '5' above it, and the second measure of the Bass staff has a '1' above it. The system ends with a double bar line.

(3 kartus),

The second system of the musical score consists of two staves, Treble and Bass. The Treble staff begins with a treble clef and a 2/4 time signature. The Bass staff begins with a bass clef and a 2/4 time signature. The music is written in common time (C). The system ends with a double bar line.

NACIONALINĖ VARGONININKŲ ASOCIACIJA

Asociacijos buveinės adresas: Tuskulėnų g. 1-30, LT-09215 Vilnius, Lietuva, tel. 8~617 88 017,

El. p: vargonininkai@gmail.com, interneto svetainė: www.vargonininkai.lt,